

16 A RÉGI JÓ PEST

(15)

A RENDŐRSÉG RÉGI JELENTÉSEIBEN

FERENC JÓZSEF VÉTÓT EMEL

Március 3-án XIII. Leó pápa koronázása évfordulóján, Budapesten is egyházi ünnepek voltak. XIII. Leó néhány hónap múlva, július 20-án meghalt. Augusztus 1-én ült össze a pápaválasztó konklávé. Ekkor történt először, hogy Ferenc József a pápaválasztáson vétőjogával élt. A pápajelölt Rampolla bíboros volt. Ferenc József politikai okok miatt akadályozta meg, hogy Rampolla bíboros pápa legyen. A király a krakói érsek útján élt vétőjogával és ennek következménye az lett, hogy a konklávé Sarto velencei patriárkát választotta meg pápául, aki X. Pius néven foglalta el a pápai trónt.

A BILEKI HALÁLMAKS

A katonai botrányok sorozata 1903. április 4-én kezdődött, amikor híre jött, hogy a bécsi hadapródiskolából kizártak két növendéket, mert nem énekelték a Gotterhaltét. Nagy parlamenti harcok törtek ki emiatt. Még el sem csillapultak a botrányok, amikor július 20-án megtörtént a „bileki halálmaKS”. Hercegovinában hadgyakorlat volt és Bilek községnél az óriási hőségben embertelenül menetteltették a csapatokat. Tizenöt magyar katona napszúrás következtében meghalt. Az egész országban óriási felháborodást keltett a bileki halálmaKS. A hadbíróság is vizsgálatot indított és a vétkes tiszteket augusztus 11-én büntetésből elhelyezték.

A CHLOPY-I HADPARANCS

Az izgalmak még nem csillapodtak, amikor szeptember 7-én megjelent a chlopy-i hadparancs. A hadgyakorlatok befejezése után Chlopy községben keltezte Ferenc József király hadparancsát, amelyben kijelentette, hogy nem engedi meg a hadsereg egységének megbontását és nem mond le a hadsereget illetőleg felségjogáról. A hadparancsban a király ezt a szerencsétlen kifejezést használta: „néptörzseim”.

A chlopy-i hadparancs hatása katasztrofális volt. Magyarország a szuverenitását mélyen sértő hadparancsra felszisszent, mintha ostorral vágták volna arcul. A hivatalos körök is megdöbbenek a nem várt hatástól. Hiszen az egész ország amugyis lázongott, forrongott a katonai botrányok miatt. A Magyar Sínházban március 14-én

volt a premierje Mérei Adolf „Gotterhalte” című darabjának. A darab tartalma az volt, hogy a Gotterhalte miatt három magyar ember meghal. Az előadást meg-megújuló osztrákellenes tüntetések kísérték. Ebbe a hangulatba bombaként csapott le a chlopy-i hadparancs. Olyan hangulat lett urrá az országban, hogy a király is szükségesnek látta a kedélyek lecsillapítását. Szeptember 19-én félhivatalos jelentés magyarázta meg, hogy a király hadparancsát félreértették. A félhivatalos jelentés azzal végződött, hogy Ferenc József királyt fájdalmasan érintette az a hatás, amelyet a hadparancs Magyarországon tett.

Chlopyt hosszú ideig nem lehetett kitörölni a magyar politikától. A képviselőházban a katonai javaslatok tárgyalása miatt az ellenzék nagyrészt obstrukciót kezdett.

PAPP ZOLTÁN TIZEZER KORONÁJA

1903 július 29-én a képviselőházban épületes dolgok játszódtak le. Napirend előtt felállt Papp Zoltán képviselő, az ismert költő és lapszerkesztő és letett a Ház asztalára tizezer koronát. Elmondotta, hogy a tizezer koronával akarták megvesztegetni, hogy ne vegyen részt az obstrukcióban és szerelje le az egész mozgalmat. Reitenetes vihar és kavarodás támadt. Félóránig senki sem tudott szóhoz jutni. Közbeszólások, gorbáskodások, vádaskodások özöne hangzott. Az elnök felfüggesztette az ülést. A vihar a folyosókon folytatódott. Az egész ellenzék azt követelte, hogy parlamenti bizottságot küldjenek ki a megvesztegetési botrány kivizsgálására. Hosszu szünet után nyitotta meg az elnök ismét az ülést. Khuen-Héderváry gróf miniszterelnök állott fel szólásra és tiltakozott az ellen, hogy az ő nevét belekeverjék a vesztegetési ügybe és maga is hozzájárult, hogy a parlament bizottságot küldjön ki. A bizottság megalakult és azonnal megkezdte a vizsgálatot. Kiderült, hogy a tizezer koronát Dienes Márton egykori képviselő, az „Egyetértés” című lap szerkesztője adta át Papp Zoltánnak. Dienes viszont a pénzt gróf Szapáry László flumei kormányzótól kapta, közvetett úton, a megvesztegetés céljára. Másnap, július 30-án gróf Szapáry László flumei kormányzó megjelent a parlamenti bizottság előtt és kijelentette, hogy Khuen-Héderváry miniszterelnök tudta nélkül akarta lesze-

relni pénzzel az obstrukciót. Szapáry kormányzó azonnal le is mondott állásáról. Dienes Márton a parlamenti bizottság nem tudta kihallgatni, mert kiszökött Amerikába. Miután Dienes Márton nem tudták kihallgatni, a vizsgálat zátonyra futott. Bűnügy nem is lett belőle. Augusztus 3-án Khuen-Héderváry kihallgatása után a parlamenti bizottság befejezte a vizsgálatot az-
 azal, hogy a vesztegetés a miniszterelnök tudta nélkül történt és büntetendő cselekedetet tulajdonképpen csak egy ember követett el, Dienes Márton, aki megszökött. A viharok következtében azonban augusztus 7-én Khuen-Héderváry lemondott.

PAPP ZOLTÁN HALÁLA

Dienes Márton Amerikában William Warm néven újságíró lett. Nagy feltűnést keltő cikkeit „Egy öreg amerikás” néven írta. Dienes többé nem is jött vissza Magyarországra. A háboru alatt meggyült a baja a hatóságokkal, mert sztrájkmozgalmakat kezdett azokban a gyárakban, ahol az antant-hatalmaknak hadiszereket gyártottak. Letartóztatása elől Kanadába szökött. A háboru után visszatért az Egyesült Államokba, nagy szegénységbe került és nyomorban halt meg. Halála előtt levelet írt Kendy amerikai magyar szerkesztőnek, amelyben megkérte, hogy holttestét piros-fehér-zöld zászlóba burkolva temessék el. Dienes utolsó kívánsága teljesült is.

Papp Zoltán a vesztegetési ügy után is nagy szerepet játszott a politikai világban és a közéletben. A háboru kitörésekor mint tartalékos százados bevonult, egy zsufolt villamosról leesett és a kerekék levágták a lábát. Műlábon bicegett századosi egyenruhában és miután a harctérre nyomorékon nem mehelett, Budapesten kapott katonai beosztást. Tragikus körülmények között halt meg 1919-ben. Imádottan szeretett felesége meghalt. A halott melletti virrasztás éjszakáján Papp Zoltán felesége ravatala mellett főbelötte magát.

Khuen-Héderváry gróf, mint említettük, augusztus 7-én lemondott és utána Tisza István gróf lett a miniszterelnök. November 17-én Körber osztrák miniszterelnök a Reichsrathban beszédet mondott, amelyben a hadsereg egységes vezényelőkkel nyelvéről beszélt és kijelentette, hogy a magyar vezényelőről szó sem lehet.

TISZA ISTVÁN: „EGY ELŐKELŐ IDEGEN...”

November 18-án a magyar képviselőházban a függelenségi párt zenebonát rendezett Körber beszéde miatt. Körber tapintatlan beszédével a magyar belpolitikai kérdéseket is érintette. Tisza István gróf állott fel és Körber beszédét a következő történelmi nevezetességű szavakkal intézte el:

— Az osztrák miniszterelnök ur szavait

nem tekintem egyébnek, mint egy előkelő idegen dilettáns nyilatkozatának.

Az egész képviselőház ünnepelte Tiszát az erélyes kijelentéséért. Aznap este a Népszínházban a „Vándorlegény” című operettet adták és Kovács Mihály, a népszerű komikus, a következő aktuális strófát énekelte:

„Mebukik már Bécsben Körber ur,
 Adj Isten, ön elmehet,
 Nem akarta elismerni ő
 A magyar hadsereget.
 Az előkelő idegen
 A magyart nem szereti
 S azt hitte, hogy beszédével
 Kormányunkat elsöpri.
 De a politika, az mind komédia,
 Kisült a manőver
 S adjő Körber.”

A rögtönzött strófának olyan viharos sikere volt, hogy többé nem maradhatott el a „Vándorlegény” előadásából. Ha ki akarták hagyni, a közönség tombolva követelte.

MEGNYILIK AZ ERZSÉBET-HID

Kovács Mihálynál tartva, meg kell emlékeznünk, hogy 1903 október 10-én avatták fel az új Eskü-téri hidat, az Erzsébet-hidat. Az Erzsébet-hid építésével nagyon sok baj volt. A budai hidfő építésekor egymásután törtek elő a talajból forrásvizek és veszélyeztették az egész hidat. Éveken keresztül tartott, amíg a forrásokat betömték és elvezették. Többek között Kossuth Ferenc mérnöki szakértelmét is igénybevétték. A pesti humor évekig élte az Erzsébet-hidból. Kovács Mihály aktuális strófája így hangzott:

„Az Eskü-téri Dunahíd már megint bajban van,
 De nekem van egy eszmém, mely segít a dologban.
 A híd feljárójára táblát kell kitenni,
 Hogy csak szabaduszóknak szabad rajta átmenni.
 A gólya, a gólya... stb.”

A magyar közéletben azóta is találkozunk ezzel a kifejezéssel: „Dunaünnepély”. 1903 május 13-án volt a híres Dunaünnepély. A rendezőbizottság élén Szapáry Pál gróf állott. A budai és a pesti korzót elzárták és magas belépődíjat szedtek. Mindkét partot lampionokkal, színes lámpákkal díszítették fel. A Dunán kívülágított hajók usztak. A fő attrakció a gellérthegyi tűzijáték volt, amely azonban nem sikerült és a közönség a drága pénzért mindössze néhány silány rakétát látott. Szörnyű botrány tört ki. A Dunaünnepély, mint a közönség becsapásának szimbóluma, azóta is él a pesti argotban.

(Folytatása következik.)